

*Савчук Г. В.,**кандидат філологічних наук,
доцент кафедри перекладу та мовознавства
Міжнародного гуманітарного університету**Дашкова К. В.,**магістрант другого року навчання
факультету лінгвістики та перекладу
Міжнародного гуманітарного університету*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. Стаття присвячена особливостям перекладу художньої літератури та можливим труднощам, які можуть спіткати перекладача. Розглянуто велику кількість художніх засобів, завдяки яким перекладач може виконати якісний переклад художнього твору.

Ключові слова: переклад, художня література, художні засоби.

Постановка проблеми. Переклад є складним і багатограним видом людської діяльності. Насправді ж у процесі перекладу відбувається зіткнення різних культур, різного мислення, різних традицій і звичаїв. Переклад – це прояв літературного, письменницького таланту перекладача, а не тільки добір відповідних слів і фраз для інтерпретації тексту. За допомогою тексту перекладач передає не тільки світогляд автора оригінального тексту, але і своє бачення світу.

Художній переклад відіграє в літературі дуже важливу роль, адже від того, наскільки якісно виконано переклад, залежить цілісне сприйняття цього твору читачем. Переклад художнього твору тільки тоді буде якісним, якщо перекладач зуміє відтворити всі художні прийоми, а також збереже атмосферу сюжету та стиль автора.

Дослідження характеру сприйняття художнього тексту іншої культури за допомогою перекладу дає можливість визначення значних культурних розбіжностей. Необхідно визначити, чи може одна культура взагалі зрозуміти іншу на рівні художнього перекладу, і систематизувати чинники та умови, що забезпечують культурну адекватність перекладу художніх текстів. Важливість вивчення питання про відтворення художніх засобів у творах художньої літератури зумовлена також необхідністю відтворення стилістичного ефекту оригіналу в перекладі.

Актуальність роботи полягає в тому, що кожного року кількість літературних творів зростає, а отже, читачі мають право читати якісний переклад художньої літератури рідною мовою. Еквівалентний переклад художніх засобів рідною мовою є важливим чинником сприйняття ідей автора іншомовним читачем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам художнього перекладу у вітчизняному та зарубіжному перекладознавстві присвячена величезна кількість досліджень, що говорить про багатогранність цього явища, а також про невичерпаність його проблематики. Художній переклад є важким та вимагає високої професійної підготовки. Збереження єдності форми і змісту зі значенням у перекладі завжди є дуже нелегкою справою.

Теоретичними засадами перекладу художньої літератури займалось багато лінгвістів, серед яких: О.А. Галич, А.А. Реформатський, Т.М. Онопрієнко та інші.

Мета роботи полягає у встановленні відповідності перекладів художніх засобів в оригіналі та художніх перекладах англійською, українською та російською мовами.

Виклад основного матеріалу. У роботі розглядається широкий спектр проблем, важливих для перекладу художньої літератури як спорідненою з мовою оригіналу німецькою мовою, так і англійською, російською та українською мовами, – що є певним аналізом теорії художнього перекладу.

Загалом перед художнім перекладом стоять ті ж самі завдання, що й перед іншими видами перекладу. Так, художній переклад, як і будь-який інший, полягає у відтворенні інформації, яка передана мовою оригіналу. Особливості художнього перекладу і специфіка пов'язаних із ним проблем визначаються, перш за все, особливістю самого художнього тексту і його істотними відмінностями від інших видів текстів. На думку Г. Гачечиладзе, художній переклад займає проміжне положення між дослівно точним, але художньо неповноцінним перекладом, і художньо повноцінним, але далеким від оригіналу перекладом. Теоретично досить просто синтезувати ці два принципи і вважати ідеалом художньо-повноцінний переклад, що точно відтворює оригінальний текст. Однак на практиці подібний принцип неможливий, оскільки для вираження однієї і тієї ж думки в різних мовах користуються абсолютно різними засобами, і тому дослівна точність і художність виявляються в постійному протиріччі.

Як відомо, від мети, яку ставить перед собою перекладач, абсолютно залежить якість перекладу. Виділяють три мети перекладу художніх текстів. Перша – знайомство читачів із творчістю письменника, твори якого вони не можуть прочитати самі, оскільки вони не знають мови автора. Тобто перекладач повинен познайомити читача з творами автора, з його творчою манерою і індивідуальним стилем. Друга мета художнього перекладу – знайомство читачів з особливостями культури іншого народу, передача особливостей цієї культури. Третя – знайомство читача зі змістом самого літературного твору [1, с. 18].

Щоб досягти першої мети, автор перекладу буде намагатися перекласти художній текст так, щоб створити для читача перекладу ту ж саму атмосферу і таке ж художнє враження, що отримує читач оригіналу. Для цього перекладачеві доведеться мати на увазі та приділяти особливу увагу певним національно-культурним відмінностям, уважно стежити за тим, щоб текст перекладу сприймався читачем так само природно, як і текст оригіналу. Перекладач не повинен концентрувати увагу читача на незнайомих йому реаліях, які читач оригіналу, у свою чергу, не помічає під час читання, оскільки вони йому дуже до-

бре знайомі. У цьому випадку читач зможе отримати достатньо повне уявлення про творчість письменника, його індивідуальний стиль написання, однак повного уявлення про культуру, яку представляє письменник художнього тексту, він не отримає.

Виконуючи друге завдання, перекладач має прагнути якомога краще зберегти відповідність тексту оригіналу та дати читачеві зрозуміти всі реалії, що зустрічаються йому в процесі читання тексту. Автор перекладу має точно відтворити всі особливості культури, яка представлена в художньому творі. У разі невиконання таких умов переклад буде досить інформативним, але в читача складатиметься зовсім інше враження, ніж те, яке мало б скластися після прочитання тексту оригіналу. Більш того, перекладачеві не вдасться передати індивідуальний стиль автора і його основну ідею в силу істотного відходження від тексту оригіналу.

Під час вирішення третього завдання перекладач не намагається знайти функціональні аналоги певних виразних засобів, що використовуються в оригіналі, він нехтує національною специфікою і основною формою, повністю зосереджуючи свою увагу на змісті художнього твору. У певних випадках такий переклад навіть можна назвати виправданим. Однак навряд його можна назвати художнім. На жаль, останнім часом перекладачі стали використовувати цей спосіб у перекладі художньої літератури частіше, що робить сам переклад неякісним.

Слід зазначити, що велика кількість перекладів на сьогодні є буквальними, або можемо їх назвати дослівними. Під буквальним перекладом ми, як правило, розуміємо помилки під час перекладу з іншої мови, які полягають у тому, що замість відповідного для конкретного випадку значення слова перекладач використовує головне або найвідоміше значення, тобто не додає тим самим емоційної забарвленості твору [3, с. 31].

Як відомо, під час оцінювання якості перекладу художнього тексту ми звертаємося до двох основних понять, а саме: адекватність перекладу і еквівалентність перекладу. Під адекватністю художнього перекладу розуміється вичерпне розуміння ідеї автора, яка виражена в оригінальному творі, передачі художньо-естетичної спрямованості тексту, що перекладається, оцінка можливої реакції читача. Крім максимально точного визначення ідейно-тематичної спрямованості оригіналу, автор перекладу повинен добрати відповідні засоби для передачі образів оригіналу і передати специфічні особливості мови автора. Якщо мова йде про переклад віршів, дуже важливо зберегти ритмічну організацію і систему рим, що на практиці не завжди виявляється можливим через певні невідповідності або складнощі під час перекладу.

Під адекватним перекладом розуміється відтворення змісту і форми оригіналу за допомогою іншої мови. Адекватність – точність і рівноцінність оригіналу; як правило, досягається шляхом лексико-фразеологічних, граматичних і стилістичних заміни, які створюють правильну картину перекладу. Слід зазначити, що завдяки замінам, які використовує перекладач, можливо передати практично всі елементи оригіналу. Саме в такому вмілому використанні заміни і полягає майстерність перекладача. Однак часом автору перекладу доводиться нехтувати певними елементами, опускати якісь деталі, концентруючи увагу або, навпаки, не звертаючи уваги на певні висловлювання.

Велике значення має стиль письменника, який перекладач зобов'язаний зберегти в процесі перекладу. Із безлічі синонімів потрібно вибирати саме той, який буде найточніше відповідати тому відтінку, який письменник надав слову в оригіналі. Пере-

кладач повинен відчувати його емоції, його настрої, його стиль. Цей принцип перекладацького мистецтва був сформульований А.К. Толстим: потрібно наскільки можливо бути вірним оригіналу, але там, де вірність і точність шкодять художньому враженню, важливіше передати «враження». Найвищим досягненням для перекладача вважається твір, який читається в перекладі так, ніби він був написаний рідною мовою читача.

Індивідуальна своєрідність авторської манери, що виявляється у всій творчості письменника або в його окремому творі, виражається в мовних образах, які використовує автор, так само як і національна своєрідність літератури і її історичне забарвлення. Творчості письменників притаманна індивідуальна своєрідність, залежно від світогляду автора, його естетики, приналежності до певної епохи або літературної школи. Така своєрідність відображається в системі мовних засобів, що вживає автор. Від дотримання перекладачем цих особливостей у перекладі залежить коректна передача ідейно-художньої спрямованості оригіналу твору [2, с. 116].

Для досягнення всього перерахованого вище і письменники, і, власне, перекладачі використовують низку засобів художньої виразності і образності, що є ще однією характерною особливістю художніх творів. Серед таких засобів, що слугують нам для більш точної, повної, образної і яскравої передачі думок, почуттів і оцінок автора, можна виокремити такі, як:

1) епітети (heart-burning smile, voiceless sands, unearthly beauty);

2) метафори (I was burning with desire. The leaves fell sorrowfully.);

3) порівняння (She sings like a nightingale.);

4) уособлення (Then Night, like some great loving mother, gently lays her hand on our fevered head, and turns our face up to hers, and smiles.);

5) гіперболи і літоти (It was so noisy, that you could not hear yourself think. It will cost you a pretty penny.);

6) іронія (The weather is as cool as a summer day in the Midwest. A fire station burns down.);

7) оксюморон (sweet sorrow, horribly beautiful);

8) фразеологізми і стійкі словосполучення (To buy a pig in a poke. To tread on air. To call a spade a spade.);

9) лексика обмеженого вживання (internal-combustion engine, neurosurgery, hadronic collider);

10) неологізми (selfie – фотографування себе на телефон і цифрову камеру, microwaveable – відповідний для приготування в мікрохвильовій печі, coffeholic – людина, яка дуже любить каву);

11) діалектизми (bent – болото або схил, що поросли вересом, skerry – скелястий острів, lassie – дівчина);

12) гра слів (- What steps would you take if an enemy tank were coming toward you? - Long ones.) та ін.

Однією з труднощів перекладу художнього тексту є передача гри слів. Це питання становить одну зі специфічних проблем у лінгвістиці, оскільки, з одного боку, не всі прийоми, які використовуються для створення комічного ефекту, знаходять свої аналоги в мові перекладу, а з іншого, перекладач для виконання адекватного перекладу повинен володіти глибокими лінгвокультурологічними знаннями.

Текст може містити не тільки загальнокультурну інформацію, а й так звану «безеквівалентну» лексику, що позначає поняття, наявні тільки в культурі народу, з мови якого здійснюється переклад. Завданням перекладача є повноцінна передача

змісту оригіналу мовою перекладу, навіть при різному ступені функціонально-стилістичної відповідності мови оригіналу.

Складність перекладу текстів художніх творів пояснюється високою смисловою напруженістю кожного слова; різним баченням світу автором та перекладачем, специфічними способами усвідомлення і відображення світу в різних мовах; відмінністю культур, до яких належать мови перекладу та оригіналу. Дослівний переклад не може відобразити глибину і сенс тексту твору. Літературний переклад неможливий без усебічного усвідомлення та переосмислення тексту оригіналу. Лише бездоганного знання іноземної мови тут замало, потрібно застосували особливу майстерність – вміння інтерпретувати гру слів, почуття мовної форми, здатність передати художній образ.

Через відсутність прямих еквівалентів, певних культурних та інших відмінностей перекласти такі поєднання на іншу мову доволі складно. А отже, перекладач повинен володіти широким словниковим запасом, у тому числі ідіоматичних виразів і прислів'їв, евфемізмів, вміти правильно добирати і користуватися спеціальними довідниками і словниками. Володіння великим об'ємом культурної інформації про країну і носіїв мови перекладу – це невід'ємна вимога, якій повинен відповідати кожен професійний перекладач.

Таким чином, можна зробити висновок, що переклад художнього тексту зумовлює необхідність для перекладача враховувати всі характерні особливості тексту художнього твору, не обмежуючись лише одним певним завданням, а використовувати в сукупності всі доступні прийоми для досягнення найбільш якісного перекладу. Перспективним напрямком для подальшого дослідження може бути вивчення індивідуального стилю

перекладачів художньої літератури на матеріалі творів різних письменників у діахронічному розрізі та жанровому аспекті.

Література:

1. Виноградов, В.С. Лексические вопросы перевода художественной прозы. М.: Изд-во МГУ, 1978. 350 с.
2. Галич О.А., Назарець В., Васильев Є. Теорія літератури. Науковий редактор: Олександр Галич. Київ: Либідь, 2001. 486 с.
3. Попович А.А. Проблемы художественного перевода [Текст] // Серия: Корпус гуманитарных дисциплин. БГК Им. И.А. Бодуэна Де Куртене, 2015. 198 с.

Савчук А. В., Дашкова К. В. Особенности перевода художественной литературы

Аннотация. Статья посвящена особенностям перевода художественной литературы и возможным трудностям, которые могут постигнуть переводчика. Рассмотрено большое количество художественных средств, благодаря которым переводчик может выполнить качественный перевод художественного произведения.

Ключевые слова: перевод, художественная литература, художественные средства.

Savchuk G., Dashkova K. The peculiarities of the translation of belles-lettres

Summary. The article is devoted to the peculiarities of the translation of belles-lettres and possible difficulties that can come to the translator. A large number of stylistic devices, due to which any translator can perform a faithful translation of the work of art are considered.

Key words: translation, belles-lettres, artistic devices.